

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดมนุษย์ของฌอง ฌาคส์ รูสโซ
An Analytical Study The Concept Of Human Being
In J.J. Rousseau's Works.

พระธีรชัย อติเมโธ

พระครูประวิตรวารานุกต, วิโรจน์ วิชัย

Phra Thirachai Atimetho,

Phrakrupavitvaranuyut, Viroj Vichai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

สมหวัง แก้วสุฟอง

Somwang Kaewsufong

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author Email: thirachaiatimetho@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะทางปรัชญาตะวันตก 2) เพื่อศึกษาแนวคิดมนุษย์ในทัศนะของฌอง ฌาคส์ รูสโซ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดมนุษย์ตามทัศนะของฌอง ฌาคส์ รูสโซ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดมนุษย์ของปรัชญาตะวันตกนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคกรีก ซึ่งยุคนี้มองว่ามนุษย์ คือ ผู้รู้ รู้จักกำหนดหรือบัญญัติสิ่งต่างๆ เช่น ความดี ความชั่ว ซึ่งความรู้ที่มนุษย์ได้มาจากการศึกษาเล่าเรียนมา 2) ยุคกลาง มองว่า มนุษย์ คือ ผลิตของพระเจ้าเป็นเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามความประสงค์ของพระเจ้า เมื่อทุกอย่างลุล่วงไปด้วยน้ำมือของพระเจ้าแล้ว มนุษย์ต้องมีความเคารพศรัทธาต่อพระเจ้า เพื่อให้ตนได้หลุดพ้นจากความทุกข์เหล่านั้น 3) ยุคสมัยใหม่ มองว่า มนุษย์ คือ สัตว์ที่มีเสรีภาพ มีเจตจำนงค์เป็นของตัวเอง

คำสำคัญ : ศึกษาวิเคราะห์, ฌอง ฌาคส์ รูสโซ

Abstract

This research article is of three objectives: 1) to examine the concept of man in Western Philosophy, 2) to explore Jean Jacques Rousseau's concept of man, and 3) to analyze Jean Jacques Rousseau's concept of man. This study was carried out by the qualitative research method.

The results revealed that the concept of man in Western Philosophy was divided into three periods viz. 1) Greek period: In this time, the man was the one who knew or decreed things such as good, evil, and all knowledge of man had acquired through education. 2) Middle Ages: The concept of man represented the specific product of God. Everything is based on the will of God and destined by God's hand, then man must have faith in Him to release himself from those sufferings. 3) Modern Age: The human concept is regarded as a freedom animal with free will.

Keywords: Concept of Man, Jean Jacques Rousseau

บทนำ

นับตั้งแต่โบราณกาล คำถามเกี่ยวกับมนุษย์ คืออะไร มาจากไหน ต้องดำเนินไปอย่างไร มีเป้าหมายเพื่ออะไร ซึ่งคำถามเหล่านี้ได้มีนักคิดในสาขาวิชาต่างๆ ได้พยายามแสวงหาคำตอบมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เช่น นักปรัชญา นักศาสนา นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น นักคิดเหล่านั้นได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น เหล่าจิวเป็นนักปรัชญาชาวจีนสำนักเต๋า เขาได้กล่าวว่า สรรพสิ่งเกิดมาจากเต๋าและจะต้องกลับไปสู่เต๋า เขาได้อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินไปของธรรมชาติซึ่งท่านเห็นว่า เป็นสิ่งน่าประทับใจมากที่สุดอีกทั้งมองว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติควรอยู่ร่วมกับสิ่งอื่นๆ ในธรรมชาติอย่างกลมกลืน(มาลี ศรีเพชรภูมิ, 2526: 59.) นักศาสนาที่เป็นฝ่ายเทวนิยมแนวคิดเรื่องกำเนิดโลกและชีวิตกล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นมาเพราะเทพเจ้าหรือพระเจ้าในศาสนาของตนเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นหรือสร้างขึ้นโดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ได้ยกพระอินทร์ พระพรหมเป็นผู้สร้างโลกและชีวิตทุกอย่างถูกกำหนดโดยพระเจ้า (เดียน คำดี, 2534: 64) ในศาสนาคริสต์ถือว่า พระยะโฮวาเป็นผู้สร้างสัตว์โลก ศาสนาอิสลามถือว่า พระอัลลาห์ เป็นผู้สร้าง

วิญญาณและสิ่งต่างๆ ในโลก (เดือน คำดี, 2534: 65) ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงเรื่องกำเนิดโลกและมนุษย์ไว้ในอัครคัมภีร์สูตรว่า สมัยหนึ่ง ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน โลกนี้เสื่อม เมื่อโลกเสื่อมเหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่พรหมโลกชั้นอาภัสสระ นึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นาน สมัยนั้น ทิวทัศน์จักรวาลนี้แหละเป็นน้ำที่นั่น ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายยังไม่ปรากฏ กลางคืน กลางวัน วัน เดือน ปี หลุมง ชาย สัตว์ทั้งหลายปรากฏชื่อแต่เพียงว่า สัตว์ เท่านั้น ครั้นล่วงเลยมาช้านาน เกิดวันดินลอยอยู่บนน้ำ ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นดูน้ำที่บุคคลเคี้ยวให้แห้งแล้วทำให้เย็นสนิท ต่อมาสัตว์เหล่านั้นก็ใช้นิ้วข้อมงวันดินขึ้นมาลึ้มดู รสวันดินได้แผ่ซ่านไป เขาจึงเกิดความอยากในรส แม้สัตว์เหล่าอื่นก็พากันถือแบบอย่างสัตว์นั้น(พระไตรปิฎกไทย เล่ม 11 ข้อ 119: 88) ส่วนนักวิทยาศาสตร์ก็ว่าสิ่งที่มีชีวิตได้เกิดขึ้นมาบนโลกเมื่อ 1,200 ล้านปีมาแล้ว และมนุษย์เกิดขึ้นมาประมาณ 1 ล้านปีมาแล้ว (วิทย์ วิศทเวทย์, 2521: 1)

อย่างไรก็ตามมนุษย์ยุคแรกน่าจะเริ่มประวัติศาสตร์ของเขาด้วยการเป็นมนุษย์ลิงอาศัยอยู่บนต้นไม้ตัวเดียวหรือสองตัวกับคู่ของมันหรือหากมีครอบครัวก็คงมีครอบครัวขนาดเล็กๆ เราจะได้จะการสังเกตชีวิตของลิงอูรังอุตัง ชิมแปนซีและกอริลล่า เป็นต้น มนุษย์ลิงตัวหนึ่งๆ ครอบครัวๆ หนึ่งจะครอบครองป่าตอนใดตอนหนึ่งอยู่และสงวนสิทธิมิให้ลิงพวกอื่นเข้ามาในเขตของตน มันกินลูกไม้ ใบไม้และอาจลงมาจับหอย ปูหรือปลาตามชายน้ำบ้าง เพราะเราพบหลักฐานเป็น Eotiths แสดงว่า มนุษย์ลิงรู้จักการใช้อาวุธหินแล้ว(สมักร บุราวาศ.2544: 26) เราจะเห็นว่า มนุษย์ลิงนั้นเริ่มมีวิวัฒนาการต่างๆ วิวัฒนาการเหล่านั้นอาจเกิดจากภัยอันตรายต่างๆ เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยจากสัตว์อื่นๆ เลยทำให้มนุษย์เริ่มคิดที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ จากการที่อยู่บนต้นไม้ตัวเดียวเริ่มมีการอยู่เป็นคู่ เป็นครอบครัวและเริ่มมีการคิดค้นอาวุธด้วยหิน คิดวิธีการล่าสัตว์ เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย เราจะเห็นหลักฐานการใช้อาวุธนี้ในยุคน้ำแข็งซึ่งมีสัตว์ร่วมสมัยด้วย คือ ช้าง ม้า แรด วัวกระทิง เสือเขี้ยวยาว สิงโตเมื่อเกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติ มนุษย์ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะทางธรรมชาติและมีการวิวัฒนาการไปตามยุคตามสมัยไป เช่น มนุษย์ยุคถ้ำ ยุคหินใหม่ ยุคนีโอลิตีคตอนกลางและยุคปัจจุบัน เป็นต้น (สมักร บุราวาศ, 2544: 28,31)

นักปรัชญาได้แบ่งแนวคิดหลักๆ ออกเป็น 2 สาย คือ สายตะวันออกกับสายตะวันตกและมีการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเทวนิยมกับกลุ่มอเทวนิยม ทั้งสองฝ่ายเป็นระบบปรัชญาพัฒนาขึ้นมาบนรากฐานแห่งธรรมเนียม ประสพการณ์นิยมและเหตุผลนิยม มนุษย์มีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดในจักรวาล ความเป็นมนุษย์มีคุณค่าและ

ความหมายสูงสุดเท่าเทียมกันหมด ต้องมีความรับผิดชอบต่อตัวเอง เป็นศูนย์กลางการกำหนดวิวัฒนาการและมาตรฐานทุกอย่างที่เกี่ยวกับมนุษย์ มนุษย์ คือ สัตว์ชนิดหนึ่ง แต่เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยเหตุผลและคุณธรรม มีอยู่ในธรรมชาติและภายใต้กฎธรรมชาติ (The natural) มีเจตจำนงอิสระ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณค่าสูงสุด มีศักดิ์ศรี ศักยภาพ และมีความสามารถเหนือสัตว์อื่นใดในการพัฒนาตนเองให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับต่างๆ โดยการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ ใช้เหตุผล มีมโนธรรม(สิทธิ์ บุตรอินทร์, 2554: 20) แต่พอมาถึงยุควิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 17 เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อนักปราชญ์ของยุคนี้ คือ ยุคช่วงศตวรรษที่ 18 พวกอังกฤษ ฝรั่งเศส ได้มีความเจริญก้าวหน้าไปไกล โดยได้รับอิทธิพลจากนิวตันและล็อก ในช่วงศตวรรษที่ 18 นักคิดยุคแสงสว่างทางปัญญา มีความสนใจในเหตุผลและธรรมชาติ พวกเขาถือว่า โดยการใช้เหตุผล มนุษย์ย่อมสามารถสร้างธรรมชาติของมนุษย์ได้ เช่น การวาดภาพจากทิวทัศน์ต่างๆ และอาจสร้างสังคมโดยธรรมชาติได้สังคมปัจจุบัน มนุษย์ได้พัฒนาเฉพาะฝ่ายวิทยาศาสตร์ ทุกวันนี้ วิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน วิทยาศาสตร์ได้เป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการจัดการกับธรรมชาติให้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของมนุษย์ ตัววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนี้ก็ได้เข้ามามีบทบาทหน้าที่อำนวยความสะดวกสบายให้กับมนุษย์เรามากขึ้นยังเป็นสิ่งใหม่ ๆ สำหรับมนุษย์เรา สังคมและธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมาก ด้วยฝีมือมนุษย์และมีแนวโน้มถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นๆ ทั้งในทิศทางที่ดีและไม่ดี การที่มนุษย์ได้ยึดติดกับวัตถุ ความมั่งมี การครอบครอง การตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัดเป็นที่ตั้ง ป็นเหตุให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์เองในระยะสั้นและระยะยาว ย่อมส่งผลถึงสังคมและสรรพสิ่งรอบตัวมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราจะเห็นว่า วิกฤตปัญหานี้ประจักษ์ชัดทั่วมุมโลกในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยความวุ่นวายสับสน ท่ามกลางความวุ่นวายต่างๆ เหล่านี้ มนุษย์ไม่มีจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตที่แน่นอน ประสบความทุกข์ยากทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ประสบความขัดแย้ง นานาประการ อาทิ ความขัดแย้งด้านชนชั้นชาติพันธุ์ สีผิว เพศ ดินแดน ศาสนา การเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์แขนงใหม่และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ ที่สร้างผลกระทบให้แก่สังคมมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างมากมายมหาศาล (ใจรัตน์ จตุรภัทรพร, 2541: 1)

ปัญหาเหล่านี้ ผมอง ฉาคส์ รูสโซ มีความคิดเห็นว่า โดยปกติแล้วมนุษย์เป็นคนดีโดยธรรมชาติหรือเป็นคนเถื่อนใจธรรม (Noble savage) เมื่ออยู่ในสภาวะธรรมชาติ เป็น

สภาวะเดียวกับสัตว์อื่นๆ และเป็นสภาวะที่มนุษย์อยู่มาก่อนที่จะมีการสร้างอารยธรรมและสังคม แต่กลับถูกแปดเปื้อนโดยสังคม เขามองสังคมว่า เป็นสิ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น เขาเชื่อว่าการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของการพึ่งพากันในสังคมเป็นสิ่งที่อันตรายต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์นั้น ไม่เป็นประโยชน์กับมนุษย์ เขาได้เสนอว่า พัฒนาการของความรู้ทำให้รัฐบาลมีอำนาจมากขึ้น แต่กลับทำลายเสรีภาพของปัจเจกชน กล่าว คือ พัฒนาการเชิงวัตถุทำลายโอกาสของความเป็นเพื่อนที่จริงใจต่อกัน โดยจะทำให้เกิดความอิจฉา ความกลัวและความระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน ในกลุ่มเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เมื่อมีความอิจฉา ความกลัวและความระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน ก็เกิดปัญหาความไม่เสมอภาคทางสังคมของมนุษย์ อาทิ การแยกคนออกจากกัน การจำกัดสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกันมนุษย์นั้นมีความเสมอภาคและมีความสุข แต่เมื่อมีสังคมมนุษย์ก็เริ่มถือกรรมสิทธิ์ว่า อะไรเป็นของตน จึงเป็นบ่อเกิดแห่งความเห็นแก่ตัว

งานวิจัยชิ้นนี้ ต้องการศึกษารื่องมนุษย์ในทัศนะของรุสโซ เนื่องจากว่ารุสโซเป็นนักปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องสัญญาประชาคม อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะทางปรัชญาตะวันตก
2. เพื่อศึกษาแนวคิดมนุษย์ในทัศนะของฌอง ฌาคส์ รุสโซ
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดมนุษย์ตามทัศนะของฌอง ฌาคส์ รุสโซ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นงานของฌอง ฌาคส์ รุสโซทั้งหมด เช่น หนังสือ งานแปล บทความ และบทความวิชาการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตการวิจัยถึงความหมาย เป้าหมายและการปฏิบัติตนของมนุษย์ในทัศนะของฌอง ฌาคส์ รุสโซ โดยการค้นคว้าข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่

1. The social contract
2. The confession
3. Discourse on art and science

และผลงานของรุสโซ รวมทั้งเอกสาร หนังสือ งานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

แนวคิดเรื่องมนุษย์นั้นเป็นอีกระบบหนึ่งของวิชาปรัชญาที่กล่าวถึงความเป็นตัวตนของมนุษย์ มีความเชื่อในศักยภาพทางสติปัญญา เสรีภาพ ศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งแนวคิดเรื่องมนุษย์นั้นได้ครอบคลุมเนื้อหาไปถึงสาขาต่างๆ เช่น อภิปรัชญา ญาณวิทยาและจริยศาสตร์ในอดีตมีนักคิดที่สนใจศึกษาหาคำตอบโดยการตั้งคำถามเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ คืออะไร มนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างไร จุดหมายของมนุษย์ คือ อะไร เพื่อแสวงหาคำตอบเหล่านี้ พวกเขาเหล่านั้นได้ศึกษาทดลอง สังเกต หาข้อสรุป และตั้งเป็นทฤษฎีเป็นของตนเอง ผลการศึกษาวิเคราะห์มีดังนี้ 1. มนุษย์ในทัศนะทางปรัชญาตะวันตก พบว่าแนวคิดเรื่องมนุษย์ของปรัชญาตะวันตกนั้นมีความเห็นแตกต่างกันออกไปเป็นอย่างมาก เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิดเรื่องมนุษย์ของปรัชญาตะวันตกนั้น ผู้วิจัยต้องขอแบ่งออกเป็น 3 ยุค ซึ่งแต่ละยุคนั้นเขามองว่า มนุษย์นั้นเป็นอย่างไร ทั้ง 3 ยุคนั้นประกอบไปด้วย ยุคกรีก ยุคกลาง ยุคสมัยใหม่

ยุคกรีกนั้นนับว่าเป็นยุคแห่งการเริ่มวางรากฐานทางความคิดให้แก่ชาวตะวันตกและในยุคนี้ก็มีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างกัน ดังนั้นเราจะต้องเป็นยุคไหนออกเป็น 3 ยุค เพื่อให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์ทางความคิดของชนชาติตะวันตกว่ามองมนุษย์ว่าเป็นอย่างไร เริ่มที่ยุคกรีกเริ่มต้น ซึ่งยุคนั้นประกอบไปด้วยนักปรัชญาคำสำคัญอย่างธาเลส อริสตีปโปส (Aristippus) เป็นนักปรัชญาชาวกรีกผู้เริ่มสอนเรื่องความสุข เขามองว่าความสุขคือ จุดหมายชีวิตของมนุษย์ ความสุขของมนุษย์นั้นเกิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้งห้าของร่างกาย คือ ตา หู จมูก ลิ้นและกาย (มาลี ศรีเพชรภูมิ, 2536: 63.) เอปิคิวรัส (Apicurus) เป็นนักปรัชญาในสำนักเอปิคิวเรียน เขามีทัศนะเหมือนกับอริสตีปโปสว่าจุดหมายชีวิตของมนุษย์คือ ความสุข เขาเห็นว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความทุกข์ เพราะกลัวที่จะเกิดหรือเมื่อเกิดแล้วพวกเขาต้องการหลีกเลี่ยงความกลัวเหล่านั้นโดยการศึกษาหาความรู้ในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เพื่อที่จะได้หลุดพ้นจากความกลัวโดยเขาเสนอวิธีการของเขา

ว่า มนุษย์ต้องมีชีวิตในการเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย คือ ไม่ต้องมีความทะเยอทะยานในความอยาก ในเรื่อง ยศ ลาภ เกียรติในทางสังคม เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้มนุษย์สูญเสียอิสระ กลายมาเป็นทาส (มาลี ศรีเพชรภูมิ, 2536: 64-65) ปรัชญายุคเริ่มต้นเป็นปรัชญาที่ศึกษาในด้านสภาวะทางธรรมชาติของโลกและจักรวาลแล้วก็เป็นการศึกษาสร้างระบบทางความคิดให้แก่มวลมนุษย์ให้คิดอย่างมีเหตุมีผล อย่างที่ธาเลสได้พยายามตั้งคำถามในประเด็นเรื่องโลก และท่านเองก็พยายามตอบด้วยความคิดตามเหตุผลของท่านโดยที่ไม่ได้อ้างถึงเทพเจ้าหรือเทพนิยาย ซึ่งท่านแสดงให้เห็นว่า ท่านกำลังเปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนมีเสรีในการคิด (พระพรหมบัณฑิต, 2559: 40) ซึ่งปรัชญาในยุคนี้จะสนใจในทางอภิปรัชญาอันเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อเราศึกษาดูถึงแม้ไม่ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องของมนุษย์ แต่เราพอจะเห็นว่า ในยุคนี้เป็นยุคแห่งการริเริ่มของประวัติศาสตร์ทางความคิดของมนุษย์โดยให้มนุษย์เริ่มสงสัย เริ่มตั้งคำถามและให้มนุษย์ได้เรียนรู้ในการใช้สติปัญญาของตนเองในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยตัวของมนุษย์เองโดยที่ไม่ต้องพึ่งพาเทพเจ้าหรือสิ่งที่มองไม่เห็น เมื่อมนุษย์รู้จักใช้สติปัญญาของตัวเอง

ยุคกรีกรุ่งเรืองนั้นมีนักปรัชญาสำคัญอยู่ 4 ท่าน คือ 1. โประแทกอรรัส เป็นคนที่ตั้งปรัชญาที่กำลังออกไปจากตัวมนุษย์ กล่าวคือ ปรัชญาช่วงแรกจะมีความสนใจศึกษาเรื่องสิ่งต่างๆ นอกตัวมนุษย์หรือที่เรารู้จักกันในนามวิชาอภิปรัชญา เขาเองที่เป็นคนตั้งปรัชญากลับมาหาตัวมนุษย์ ดังที่เขากล่าวว่า “มนุษย์เป็นเครื่องวัดสรรพสิ่ง” มนุษย์ในที่นี้หมายถึงมนุษย์แต่ละบุคคล เป็นมาตรฐานของสิ่งที่เป็นจริงต่อเขาไม่มีความจริงอื่นใดนอกเหนือไปจากความรู้สึกและสิ่งประทับใจของแต่ละคน สิ่งที่เขาพบว่า เป็นจริง ย่อมเป็นความจริงสำหรับข้าพเจ้า สิ่งที่ท่านรู้สึกว่าเป็นจริงย่อมเป็นจริงสำหรับท่าน (ศรีธณย์ วงศ์คำจันทร์, 2559: 110.) **2. โสเครติส** เขากล่าวว่า ความรู้ในเรื่องธรรมชาติก็ไม่มีผลต่อชีวิตของมนุษย์ สิ่งที่มีมนุษย์ควรศึกษาอย่างแท้จริงก็คือ เรื่องของมนุษย์เอง เช่น ควรจะรู้ว่าคนเราเกิดมาเพื่ออะไร เกิดมาแล้วอะไรเป็นจุดหมายของชีวิตและมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร อะไรเรียกว่าจุดหมายปลายทางของมนุษย์ อะไรที่เรียกว่า ความดีความชั่ว ความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์นั้นจะต้องมีความเป็นอยู่อย่างไรจึงจะทำความเป็นมนุษย์ให้มีคุณค่า(สิงห์ทนต์ คำขาว, 2519: 5) เขาสอนเรื่องความแท้จริงมีสภาพเป็นจิตอมตะและการที่จะรู้จักจิตได้ก็โดยการขจัดกิเลสตัณหาภายในจิตคน เพื่อจะบรรลุถึงความจริงสูงสุด เขากล่าวว่า มนุษย์ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยคุณงามความดีและต้องเป็นผู้มีความรู้จริง (สถิต วงศ์สุวรรณ, 2543: 44) **3. เพลโต** เขาคิดว่า มนุษย์เรามีวิญญาณอมตะอยู่ ก่อนจะมาจุติมาเกิดเป็นคนอยู่ในโลก วิญญาณของคนทุก

คนสถิตอยู่ในโลกแห่งจิตหรือโลกแห่งมโนคติ ซึ่งเป็นโลกที่ว่างเปล่า ไม่มีสสาร ไม่มีวัตถุ แห่งผัสสะ มีแต่มนโชนเท่านั้น(สถิต วงศ์สุวรรณค์, 2543: 50) เราจะเห็นว่า เพลโตได้อธิบาย ต้นกำเนิดของมนุษย์โดยที่ไม่ได้ยึดนิทานหรือเทพนิยายของชาวกรีกโบราณเลย โดยเขาได้ตั้ง ทฤษฎีตัวหนึ่งขึ้นมาเพื่ออธิบายเรื่องของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะเรื่องของมนุษย์ เขาได้แบ่งโลก ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. โลกแห่งภพนาการหรือโลกที่ปรากฏแก่สายตาของเรา 2. โลกแห่ง แบบหรือโลกแห่งมโนคติ โลกแห่งภพนาการหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สสาร เราเข้าใจด้วย ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้นและกาย ส่วนโลกแห่งแบบ เป็นโลกที่รวมคุณสมบัติ ต่างๆ เข้าใจได้ด้วยการใช้เหตุผลและสติปัญญา(ศรีธัญย์ วงศ์คำจันทร์, 118) 3. อริสโตเติล เขาได้แบ่งสิ่งต่างๆ ในโลกออกเป็น 2 อย่างคือ

1) อนินทรีย์สาร (Inorganic matter) คือ สิ่งไม่มีชีวิตทั้งหลาย เช่น อิฐ ดิน หิน ทราย เป็นต้น

2) อินทรีย์สาร (Organic matter) คือ สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย สิ่งที่พัฒนา สิ่งที่ เจริญเติบโตได้ เป็นต้น ซึ่งอินทรีย์สารนั้นอริสโตเติลก็ยังแบ่งออกอีกเป็น 3 ระดับ

(1) ระดับต่ำที่สุด ได้แก่ พืช ต้นไม้ ซึ่งมีชีวิตวิญญานหรือกายวิญญาน ที่มี พลัง ทางอาหาร เจริญเติบโตและขยายพันธุ์ ทำหน้าที่ควบคุมชีวิต

(2) ระดับกลาง ได้แก่ สัตว์เดรัจฉาน ซึ่งมีผัสสะวิญญานหรือจิตวิญญาน มี พลังรู้ผ่านผัสสะและมีการทำงานภายในตัว

(3) ระดับสูง ได้แก่ มนุษย์ ซึ่งมนุษย์นั้นมีมนัสวิญญานหรือพุทธิวิญญาน มนุษย์นอกจากจะมีวิญญานเหมือนพืชและสัตว์แล้วก็ยังมีปัญญาสามารถคิดหาเหตุผล ได้ (สถิต วงศ์สุวรรณค์, 2543: 53, 54) ดังที่เขาได้กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์รู้คิด (Man is a thinking animal) หมายความว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งหนึ่งเช่นเดียวกับสัตว์โลกทั้ง หลาย แต่มนุษย์มีความต่างจากสัตว์โลกเหล่านั้นอยู่ตรงที่มนุษย์รู้จักคิด (สุจิตตรา (อ่อนค้อม) ธรณรัตน์, 2540: 3) เหตุผลหรือปัญญาของมนุษย์นั้นอริสโตเติลได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) เหตุผลหลัก (Passive reason) ได้แก่ ความสามารถแฝงของจิต คือ จิตที่มีอำนาจในการคิดก่อนที่จะคิดจริงๆ อุปมาเหมือนแผ่นขี้ผึ้งเรียบๆ ที่สามารถรับการเขียน ได้ แต่ยังไม่ถูกเขียน

2) เหตุผลตื่น (Active reason) ได้แก่ กิจกรรมที่แท้จริงของความคิดหรือ การลงมือคิดจริงๆ อุปมาเหมือนแผ่นขี้ผึ้งที่กำลังถูกเขียน (สุจิตตรา (อ่อนค้อม) ธรณรัตน์, 2540: 3) อริสโตเติลมองว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประกอบด้วยอินทรีย์สารในระดับที่ 3 หรือ

ระดับสูงที่สุดที่มีความเป็นพุทธิปัญญาหรือความรู้

ยุคปรัชญากรีกกำลังเสื่อมยุคนั้นนักปรัชญาที่สำคัญคือ เซโน (zeno) ท่านเซโนได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่กรุงเอเธนส์ โดยท่านได้ไปศึกษาอยู่ที่สำนักโซนิคและท่านมีความเชื่อมั่นอย่างมากในการควบคุมตัวเอง ซึ่งหลักการนี้ที่ทำให้กลายมาเป็นสโตอิก (จ้านง ทองประเสริฐ, 2539: 321) พวกสโตอิกได้นำแนวความคิดของ เซโนมาใช้โดยเขามองว่ามนุษย์ดำรงอยู่ได้เพราะเหตุผลภายในจิตใจ อันเป็นการสะท้อนขึ้นของกฎของสากล ซึ่งทำให้มนุษย์ได้อิสรระจากความกลัวและความกดดันของสิ่งภายนอก พวกสโตอิกเห็นว่า ความอิสระนั้นเป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้กับมนุษย์และมนุษย์ทุกคนที่มีความอิสระ ย่อมอยู่ภายใต้เจตจำนงของตัวเองเท่านั้น ความสุขของมนุษย์ไม่ได้อยู่ที่ความพึงพอใจทางร่างกายแต่หากอยู่ที่ความรู้สึกในเรื่องของคุณธรรม (virtue) (สมัคร บุรวาศ, 2544: 157) พวกสโตอิกมีความคิดว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของเหตุผลและการกระทำทั้งหมดของมนุษย์ก็เป็นผลของการที่ไม่ได้รับรู้การควบคุม(จ้านง ทองประเสริฐ, 2539: 325)

ปรัชญายุคกลาง (Medieval Philosophy) เป็นยุคแห่งวัฒนธรรมศาสนา ปรัชญาเป็นเพียงตัวช่วย ให้วัฒนธรรมศาสนาบรรลุเป้าหมาย (จารุณี วงศ์ละคร, 2548: 49) ยุคนั้นมองว่า มนุษย์ หมายถึง จิตวิญญาณ กล่าวคือ มนุษย์ไม่มีแต่เพียงร่างกายที่เป็นสสาร ที่จับต้องได้เท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีสิ่งที่ เป็นความคิด ความรู้สึก ความอยาก เป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวได้ตามความต้องการของเรา สิ่งนี้เรียกว่า จิต จิตเป็นสิ่งที่มียู่ด้วยตัวมันเอง ไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไม่ถูกจำกัดด้วย กาล (Time) และเทศะ (Space) จิตมีความเป็นอยู่นิรันดร์และเป็นต้นตอของสิ่งทั้งปวง ซึ่งนักปรัชญาคริสต์เรียกว่า พระเจ้า (God) สิ่งเหล่านี้เป็นหลักการสำคัญที่ทำให้ โลก มนุษย์ มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มนุษย์เป็นผลผลิตจากพระเจ้าหรือเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้น เพราะพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสิ่งมีชีวิตทุกอย่างบนโลก จิตหรือวิญญาณ เป็น อสสาร เป็นความจริงอันหนึ่งของมนุษย์นอกเหนือไปจากร่างกาย เป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ ร่างกายของมนุษย์เป็นที่อยู่อาศัยของจิต ซึ่งเซนต์ ออกัสติน ได้พยายามประสานแนวความคิดของเพลโตให้เข้ากับแนวความคิดทางคริสต์ศาสนา โดยเชื่อว่า จิตบริสุทธิ์ (Pure Spirit) ของมนุษย์นี้ พระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้น และประทานให้แก่มนุษย์ (สุพัตรา คำแก้ว, 2554: 27)

ปรัชญาตะวันตกยุคใหม่ เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติแนวคิดทางปรัชญาให้หันเหไปจากแนวคิดของปรัชญาในยุคกลางที่มุ่งไปในทางศาสนากลับมาสู่แนวคิดอย่างอิสระด้วยสติปัญญาอย่างแท้จริง(ทองหล่อ วงษ์ธรรม, 78) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ยุคแห่งแสงสว่าง

ทางปัญญา (Enlightenment Age) ในยุคนี้ มนุษย์เริ่มสนใจในเรื่องเหตุผลและธรรมชาติมากขึ้น โดยถือว่า การใช้เหตุผลของมนุษย์สามารถสร้างธรรมชาติของมนุษย์ได้ (พระมหาอำนาจ พลภโย, 2537: 99) มนุษย์สามารถใช้สติปัญญาของตัวเองสร้างสังคม สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติ เพราะสิ่งเหล่านั้นคือ เป็นกระบวนการทำลายศักยภาพของมนุษย์ ทำให้มนุษย์กลายเป็นมนุษย์ที่พิการ และเราจะเห็นว่าในยุคนี้มีนักปรัชญาเกิดขึ้นมากมายนักปรัชญาที่มีความสำคัญๆ ในสมัยใหม่ที่เด่นๆ มากแล้ว เพื่อให้เห็นภาพของแนวคิดเรื่องมนุษย์ในทัศนะของท่านเหล่านั้น คือ

1. เดสคาร์ตนั้นเป็นปรัชญาเหตุผลนิยมที่ยึดตัวมนุษย์มากกว่าสิ่งอื่นใด โดยการคิดตามเหตุผล เพื่อให้ได้มาเพื่อความแท้จริง ความแท้จริงนั้นเขาถือว่าต้องมาจากการคิดหาเหตุของมนุษย์หรือตัวเราเอง ดังที่เขา กล่าวว่า “ฉันคิดฉันจึงมี (I think therefore I am)” (ชเอิญศรี อิศรากร ณ อยุธยา, 2539: 30) เขาได้ถือว่า ในตัวมนุษย์นั้นต้องมีองค์ประกอบที่เป็นสารอยู่ 2 ลักษณะ คือ จิตและร่างกาย จิตคือ สิ่งที่คิดได้และไม่กินที่ ส่วนร่างกายคือ สิ่งที่คิดไม่ได้และกินที่จิตหรือความคิดนั้นเดการ์ตแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ความคิดที่ได้จากประสบการณ์หรือประสาทสัมผัส (Adventitious idea) เป็นความคิดที่ไม่ชัดเจน อยู่ในระดับที่ต้องสงสัย

2) ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการ (Factitious idea) ก็ยังไม่ชัดเจนและเป็นสิ่งที่น่าสงสัยเช่นกัน

3) ความคิดที่แฝงอยู่ใต้จิตตั้งแต่เกิด (Innate idea) เป็นสิ่งที่จิตรู้ได้เอง มีความชัดเจนในตัวเอง เป็นความคิดที่เห็นแจ่มแน่นอนที่สุด (clear and distinct idea) (ชเอิญศรี อิศรากร ณ อยุธยา, 2539: 30) หมายความว่า ในตัวมนุษย์ประกอบไปด้วยจิตกับร่างกาย ซึ่งจิตนั้นทำหน้าที่คิดและรับรู้สิ่งต่างๆ จิตหรือความคิดทั้ง 3 นี้เป็นการรับรู้ของมนุษย์ 2 ข้อแรกเดการ์ตเห็นว่า การรับสิ่งต่างๆ แบบต่ำสุด เพราะมันยังไม่มี ความชัดเจนแน่นอนที่จะให้มนุษย์เข้าถึงความจริงอันสูงสุดได้ สิ่งที่เขาเห็นว่า ความคิดที่จะพามนุษย์เข้าถึงความจริงได้คือความคิดข้อที่ 3 ที่ให้มนุษย์เชื่อในความรู้ที่ติดตัวมาแต่เกิด

2. โทมัสฮ็อบส์ (Thomas Hobbes) เขามองว่า มนุษย์เราวิวัฒนาการมาจากสัตว์ จึงน่าจะได้รับสัญชาตญาณที่จะรักษาดนนี้ไว้ เพราะมนุษย์ไม่มีสัญชาตญาณนี้แล้ว ไหนเลยจะสืบพันธุ์และอยู่รอดจนวิวัฒนาการกลายเป็นมนุษย์มาได้ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งมีชีวิตและสิ่งมีชีวิตนั้นมีลักษณะด้วยกันอันหนึ่งคือ ความพยายามที่จะรักษาตัวเอง(ประกาศศรี ยะสง่า, 2554: 28) มนุษย์แสวงหาอำนาจอยู่ตลอดเวลา เพราะอำนาจคือสิ่ง

ที่จะทำให้มนุษย์ได้มาในสิ่งที่ตัวเองชอบ อำนาจเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์บรรลุถึงสิ่งที่เขาปรารถนาและคุ้มกันสิ่งที่เขาไม่มีให้คนอื่นแย่งไป สภาวะธรรมชาติของมนุษย์จึงเป็นสภาวะสงคราม มีการแย่งชิงกันตลอดเวลาและไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ปังเจกบุคคลถูกผลักดันให้แก่งแย่งช่วงชิง ด้วยสภาวะทางจิต 3 ประการ คือ 1) แข่งขัน 2) หวาดระแวงกัน 3) การแสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศ(ประกาศรี ยะสง่า, 2554: 28) ดังนั้นในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ต้องดิ้นรนเพื่อการเอาตัวรอด เพื่อรักษาเผ่าพันธุ์ สภาวะที่ทำให้มนุษย์ต้องดิ้นรนมีอยู่ 2 อย่างคือ สภาวะทางธรรมชาติกับสภาวะความขัดแย้งของมนุษย์สภาวะทางธรรมชาติ หมายถึง ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ เช่น ฝนตก พายุร้อน ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ต้องดิ้นรนเพื่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนสภาวะความขัดแย้งของมนุษย์ หมายถึง สิ่งที่คนสองคนมีความเห็นไม่ตรงกัน สงครามภัยอันตราย เช่น ความไม่เพียงพอของทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิ เกียรติยศ เป็นต้น เพราะความต้องการของมนุษย์มีมากกว่าทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติและนี่คือสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีความขัดแย้งกัน เมื่อมีความขัดแย้งกันมนุษย์ก็เกิดการต่อสู้กัน ซึ่งการต่อสู้นี้ส่งผลให้เกิดการสูญเสียชีวิต มนุษย์เลยต้องหาวิธีเพื่อความอยู่รอดด้วยการทำสัญญาประชาคม เพื่อรักษาสิทธิ ชีวิต ข้าวของ เกียรติยศ เป็นต้น

3. ศึกษาแนวคิดมนุษย์ในทัศนะของฌอง ฌาคส์ รูสโซ รูสโซเองเห็นว่าเรื่องเสรีภาพนี้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นของมนุษย์ทุกคน เพราะเสรีภาพคือเป้าหมายของความเป็นมนุษย์ ดังที่เขากล่าวว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและไม่มีใครมีสิทธิหรืออำนาจเหนือคนอื่น(Jean Jacques Rousseau, 1998: 9)

โดยเขากล่าวว่า เสรีภาพที่มีร่วมกันนี้เป็นผลของธรรมชาติมนุษย์ กฎข้อแรกของมนุษย์คือการดำรงอยู่ของตน การดูแลประการแรกของเขาคือดูแลตัวเองและทันทีที่เขาเจริญเติบโตถึงวัยที่รู้เหตุผล ตัวเขาเองเท่านั้นที่จะรู้ว่าจะดูแลตัวเองอย่างไรให้ดีที่สุด(Jean Jacques Rousseau, 1998: 6) เมื่อเขาเห็นถึงความยุติธรรมในสังคมมนุษย์โดยผ่านชีวิตจริงของเขานั้น เขาเริ่มอธิบายแนวคิดเรื่องมนุษย์ของเขาในงานที่มีชื่อว่า ความเรียงว่าด้วยต้นกำเนิดและรากฐานแห่งความไม่เท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติ ซึ่งเป็นงานที่ได้รับชัยชนะในการเรียนความในครั้งนั้นด้วย เขาเป็นคนแรกที่เริ่มใช้คำว่า The noble savage หรือ คนเถื่อนใจธรรม รูสโซมีทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์อยู่ 2 แบบ คือ แบบสภาวะทางธรรมชาติกับสภาวะทางสังคม

1. แบบสภาวะทางธรรมชาติ รูสโซได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับต้นกำเนิดของมนุษย์ เพื่อจะอธิบายถึงแนวความคิดของเขาเกี่ยวกับมนุษย์ โดยเขากล่าวว่า “มนุษย์อุบัติขึ้นมา จากน้ำมือของธรรมชาติ” (Jean Jacques Rousseau, 2555: 27) หมายความว่า มนุษย์ นั้นได้กำเนิดเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มนุษย์เป็นผลผลิตทางธรรมชาตินั่นเอง เรื่องกระบวนการกำเนิดของมนุษย์นั้นรูสโซไม่ได้ อธิบายไว้อย่างละเอียด โดยเขาให้เหตุผลว่า การพิจารณาจากต้นกำเนิดของมนุษย์นั้น ถ้า เริ่มพิจารณาตั้งแต่เผ่าพันธุ์ของพวกเขายังเป็นตัวอ่อนอยู่ อย่างไรก็ตามก็เชื่อว่าพวกเขาจะไม่ใช้วิธีการ ศึกษาแบบนั้นและเขายังกล่าวอีกว่า ข้าพเจ้าจะไม่เชื่ออย่างอริสโตเติลที่คิดว่า มนุษย์ใน ตอนแรกนั้นมีกรงเล็บแบบตะขอก่อนที่จะมีเล็บยาวเรียว หรือมีขนยาวปกคลุมตัวเหมือน หมี่ สำหรับเขาแล้วเขาบอกว่า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะสร้างสิ่งใดที่ชัดเจนขึ้นมาได้นอกจาก ความคลุมเครือและสิ่งที่ได้มาส่วนใหญ่ก็มาจากการคาดคะเนตามจินตนาการของข้าพเจ้า เองแทบทั้งสิ้น (Jean Jacques Rousseau, 2555: 26) รูสโซตั้งสมมุติฐานว่า มนุษย์ยุคแรก มีตัวตั้งตรงเดินสองขา สามารถใช้มืออย่างที่เราใช้ สามารถมองดูสิ่งต่างๆ รอบตัวของเขา อย่างที่เรามองและด้วยตาทั้งสองของเขานั้นเองที่สามารถใช้มันสำรวจสิ่งต่างๆ อันกว้าง ใหญ่ไพศาลและมนุษย์มีพรสวรรค์อันพิเศษเหนือธรรมชาติที่สามารถพัฒนาได้ เมื่อโลกถูก ปล่อยทิ้งตามธรรมชาติให้มีลักษณะอันอุดมสมบูรณ์และถูกปกคลุมด้วยป่าหนาที่บึงซึ่งมัน ไม่เคยแม้จะถูกสัมผัสด้วยคมขวานใดๆ มากไปกว่านั้น มันเองก็ยังได้หยิบยื่นอาหารและ ที่พักพิงให้แก่มวลสัตว์ทุกเผ่าพันธุ์ อันหนึ่งมนุษย์ได้กระจัดกระจายอยู่ท่ามกลางมวลสัตว์ ทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งสิ่งที่มนุษย์อยู่ท่ามกลางสัตว์ป่า มันก็ได้ทำให้มนุษย์เริ่มฝึกฝนแบบ พฤติกรรมของพวกสัตว์ต่างๆ เหล่านั้นและด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้มนุษย์มีสัญชาตญาณเหมือน สัตว์ทั่วไป (Jean Jacques Rousseau, 2555: 27) จากสมมุติฐานในแบบของรูสโซนั้นคือ การจินตนาการ โดยการจินตนาการให้มนุษย์ยุคแรกอาศัยอยู่ในป่ามีนิสสัยที่ซื่อายและมีความ ขอบอิสระเสรีในการดำเนินชีวิตในท่ามกลางสรรพชีวิตและมนุษย์นั้นเคยชินอยู่กับการปรับ ตัวต่อสภาพอากาศอันรุนแรงและไม่อำนวยความสะดวกมีชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก พวกเขาเหล่านั้นต้อง มีความอดทนต่อความยากลำบากนานาประการ มนุษย์จำเป็นต้องปกป้องชีวิตจากสัตว์ร้าย ต่างๆ ด้วยร่างกายที่เปล่าเปลือยอันปราศจากเขี้ยวเล็บหรืออาวุธใดๆ ตลอดจนต้องวิ่งหนี ไปเมื่อถึงคราวจำเป็น สิ่งเหล่านี้มันสามารถทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาจิตใจที่เข้มแข็งและ หนักแน่นขึ้นมาได้ สำหรับพวกเด็กๆ เมื่อเกิดมาพร้อมกับร่างกายที่ประเสริฐตามแบบบิดา มารดาของพวกเขา และเด็กๆ ก็จะค่อยๆ ทวีความแข็งแกร่งมากขึ้นเหมือนแบบเดียวกันที่

สร้างคนอื่นๆ ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้มันจึงทำให้พวกเขามีพลังอำนาจเท่าที่เผ่าพันธุ์อื่น มนุษย์จะพึงมีได้ เมื่อเราเห็นแนวความคิดเรื่องวิวัฒนามนุษย์ของรูโซแล้ว เราพอจะเห็นถึงแนวความคิดเรื่องมนุษย์ในสภาวะทางธรรมชาติของเขาโดยเขาเริ่มอธิบายมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติของเขาว่า เมื่อโลกทั้งโลกถูกปล่อยทิ้งตามธรรมชาติให้มีลักษณะอันอุดมสมบูรณ์และถูกปกคลุมด้วยป่าหนาทึบ มนุษย์ก็ได้กระจัดกระจายอยู่ท่ามกลางมวลสัตว์ทั้งหลายซึ่งการที่มนุษย์อยู่ท่ามกลางเหล่าสัตว์นั้น มนุษย์ก็เกิดการเรียนรู้ในการลอกเลียนแบบกิจกรรมต่างๆ ของสัตว์เหล่านั้น ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้มนุษย์มีสัญชาตญาณเหมือนแบบพวกสัตว์ เมื่อเทียบกับสัตว์แล้วพวกมันมีเพียงแค่สัญชาตญาณเท่านั้น นับว่าเป็นข้อได้เปรียบสำหรับมนุษย์ในการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาวะธรรมชาติได้และทำให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตในการอยู่ในสภาวะทางธรรมชาตินั้นได้ง่ายกว่าสัตว์อื่นๆ (Jean Jacques Rousseau, 2555: 27)

2. แบบสภาวะทางสังคม รูโซเริ่มอธิบายมนุษย์ในสภาวะทางสังคมของเขาโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสภาวะทางธรรมชาติ ด้วยเหตุผลคือ เราสามารถเห็นถึงการวิวัฒนาการของเหล่ามนุษย์ขึ้น ตลอดจนเห็นถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ออกจากธรรมชาติ สิ่งที่ทำให้มนุษย์ออกจากธรรมชาติ คือมีการขยายตัวของมนุษย์หรือการเพิ่มจำนวนของประชากรมนุษย์เลยทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการหากินมีมนุษย์คนแรกที่เริ่มต้นล้อมผืนดินแห่งหนึ่งพร้อมๆ กับบอกตนเองว่าเป็นของๆ ข้า และก็มีคนอื่นเชื่อคำกล่าวอ้างของมนายนั่น คนที่กั้นรั้วนี้แหละเป็นผู้ก่อตั้งสังคมเป็นคนแรก(Jean Jacques Rousseau, 2555: 69) การที่ประชากรของมนุษย์เพิ่มขึ้นนั้นก็ได้สร้างปัญหาต่างๆ ตามมาให้มนุษย์ เช่น ทรัพยากรเริ่มถูกจำกัด ความอิสระเริ่มถูกจำกัด สูญเสียสัญชาตญาณ เมื่อสิ่งต่างเริ่มถูกจำกัดพวกเขาต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างนั้น เพื่อให้ตัวเองหรือเผ่าพันธุ์ของตัวเองดำรงอยู่ได้ ซึ่งการปรับตัวเองนี่เองที่เป็นสิ่งแรงดึงคูดมนุษย์ให้มารวมตัวกันเพื่อสร้างสังคมของตัวเอง การเข้ามาอยู่ในสังคมนั้นก็ได้ทำลายสัญชาตญาณความเป็นมนุษย์คนป่าหรือสภาวะธรรมชาติไป แต่สิ่งที่มาที่สัญชาตญาณนั้นคือความยุติธรรมหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ มนุษย์ในสภาวะทางสังคมนั้นแทนที่จะมีสัญชาตญาณเรื่องความเห็นอกเห็นใจกันที่ธรรมชาติได้วางไว้ เพื่อเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ในการควบคุมมนุษย์ในดำรงชีวิตอย่างสงบสุขนั้นได้ถูกทำลายลงได้ด้วยน้ำมือมนุษย์เองและพวกเขาก็สร้างเงื่อนไขแทนที่เงื่อนไขของธรรมชาติขึ้นมา ที่เรียกว่าศีลธรรม คุณธรรม ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ได้เข้ามาควบคุมมนุษย์ในการประพฤติต่างๆ

สภาวะสังคมนี้องที่ทำให้มนุษย์เริ่มรู้จักคำว่า ความดี ความชั่ว เพราะพวกเขาได้เอาเงื่อนไขที่พวกเขาสร้างขึ้นแทนที่เงื่อนไขของธรรมชาตินั้นมาเป็นตัววัดพฤติกรรมหรือการกระทำของเหล่ามนุษย์ขึ้นมา

3. วิเคราะห์แนวคิดมนุษย์ตามที่ชนะของฌอง ฌาคส์ รูสโซ จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามานั้นเราจะเห็นว่ารูสโซนั้นได้รับอิทธิพลทางความคิดจากยุคปรัชญาต่างๆเริ่มตั้งแต่ปรัชญากรีกรุ่งเรืองและยุคกลาง ซึ่งปรัชญาทั้งสองยุคนี้ได้ทรงมีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องมนุษย์ของรูสโซอยู่บ้างในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น รูสโซเห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในหมู่ของมนุษย์ เขาเลยต้องกลับไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ทางความคิดของมนุษย์ เพื่อได้รู้ถึงต้นตอของสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติ จากการศึกษาก็ได้พบว่า เขาต้องย้อนกลับไปจุดเริ่มต้นของมนุษย์ ซึ่งจุดเริ่มต้นของมนุษย์นั้นก็ยังมีนักปรัชญาต่างแสดงความเห็นกันออกไป รูสโซเองเห็นว่า ความคิดแบบนักปรัชญารุ่นก่อนๆ นั้นยังมีข้อผิดพลาดอยู่ในเรื่องจุดเริ่มต้นของมนุษย์ ดังนั้นเขาเลยเห็นว่า ก่อนที่ความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นกับมนุษย์นั้นสาเหตุมาจากเรื่องของกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สิน โดยเขาอธิบายไว้เป็นลำดับ เพื่อให้เราเห็นถึงปัญหาต่างๆ เหล่านั้นด้วยการแบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 สภาวะ กล่าวคือ สภาวะธรรมชาติกับสภาวะสังคม 1) มนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินั้นมีความสมบูรณ์แบอยู่ภายในตัวเองอยู่แล้ว เพราะพวกเขาไม่รู้จักคำว่า ความดี ความชั่วหรือหลักเหตุผลทางศีลธรรมแต่ประการใดๆ เลย สิ่งเดียวที่พวกเขารู้จักนั้นคือ การปฏิบัติตามเสรีภาพแห่งสัญชาติญาณที่ตนได้มาจากธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องการเห็นอกเห็นใจกันนี้เองที่บ่งบอกว่ามนุษย์มีความแตกต่างจากเหล่าสัตว์อื่นๆ 2) มนุษย์ในสภาวะสังคมรูสโซมองว่าเมื่อมนุษย์ได้ก้าวมาถึงจุดที่อุปสรรคซึ่งขัดขวางการดำรงอยู่ของตนในสภาพธรรมชาติอันใหญ่หลวงเกินกว่าที่จะสามารถเอาชนะได้โดยลำพังหากเขาอยู่ในสภาพเดิม ภาวะการดำรงอยู่แบบดั้งเดิมไม่อาจคงอยู่ต่อไปได้ พวกเขาเลยต้องพึ่งพากัน การมาอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้น โดยมีเงื่อนไขหรือข้อตกลงกัน เพราะมนุษย์สังคมนั้นได้สูญเสียซึ่งอิสรภาพในแบบธรรมชาติไป พวกเขาเลยต้องการสร้างตัวตนหรือการสร้างคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในแบบสังคม โดยพวกเขาจำเป็นจะต้องเป็นคนที่มีคุณธรรม เมื่อมนุษย์สร้างคุณค่าของตัวเองแล้วและเป้าหมายของมนุษย์คืออะไร รูสโซมองว่า เป้าหมายของมนุษย์คือ ต้องมาอยู่รวมกันเป็นสังคมเพื่อที่จะได้บรรลุตามเสรีภาพที่วางไว้ในทางสังคม การเมือง มนุษย์จากบรรลุในเรื่องเสรีภาพได้นั้นพวกเขาต้องเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องมนุษย์นั้น เป็นอีกสาขาหนึ่งหนึ่งของวิชาปรัชญาที่เรียกกันว่า มนุษยนิยม ซึ่งสาขาวิชานี้จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของมนุษย์ โดยการศึกษารื่องต้นด้วยคำถามว่า มนุษย์คือ อะไร มนุษย์ควรดำเนินไปอย่างไร จุดหมายของมนุษย์คือ อะไร ซึ่งคำถามเหล่านี้เป็นคำถามทางปรัชญาที่เริ่มใช้โดยบิดาทางปรัชญาที่มีนามว่า ธาเลส ที่เริ่มตั้งปัญหาเกี่ยวกับเรื่องของโลกและจักรวาล ว่า อะไรคือ ธาตุแท้ของโลกและจักรวาล ในยุคปรัชญาเริ่มต้นนั้นถึงแม้จากไม่ได้สนใจเรื่องของมนุษย์อย่างจริงจังๆ แต่เมื่อเราพิจารณาอย่างลึกๆ เราจะเห็นว่า คำว่า ธาตุ ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ ลม ไฟ อะตอม เหล่านี้มันก็อยู่ในร่างกายของมนุษย์และวิธีการเริ่มต้นคำถามที่ว่า (What, why, how) อะไร ทำไม อย่างไร คำเหล่านี้ได้เป็นรูปแบบในการตั้งสมมติฐานทางปรัชญาหรือแม้แต่การทำงานวิจัยต่างๆ การที่นักปรัชญากรีกโบราณได้วางรากฐานไว้เป็นอย่างดีในการศึกษาในเรื่องของโลกและจักรวาลหรือที่วงการปรัชญาเข้าใจกันว่าปรัชญากรีกโบราณสนใจศึกษาในเรื่องของอภิปรัชญา แต่ต่อมาวิชาปรัชญาเริ่มเป็นที่สนใจของเหล่าชาวกรีกมีการตั้งสำนักเรียนกันตามเมืองต่างๆ ของอาณาจักรกรีก โดยเฉพาะ กรุงเอเธนส์ ซึ่งเป็นที่ดึงดูดของเหล่าผู้แสวงหาความรู้ สำนักสำคัญที่มีชื่อเสียงมีอยู่สองสำนักคือ สำนักโซพิสต์กับโสเครติส ซึ่งทั้งสองสำนักนี้ได้พยายามดึงปรัชญากลับเข้ามาสู่มนุษย์มนุษย์ โดยสำนักโซพิสต์กล่าวว่ามนุษย์คือ เครื่องวัดของสรรพสิ่ง มนุษย์ควรมีศักดิ์ศรี เสรีภาพเป็นของตนเองและเป้าหมายของมนุษย์คือ การกลับมาหาตัวเราเอง ส่วนสำนักโสเครติสกล่าวว่า มนุษย์คือ คนที่มีความรู้ มีคุณธรรมและมนุษย์ควรฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ เพราะความรู้นี้เองที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่นๆ ดังนั้นเป้าหมายของมนุษย์อยู่ที่การศึกษา พัฒนาสติปัญญาของมนุษย์หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการทำลายความโง่งของเราเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้หรือคุณธรรม ความรู้หรือคุณธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน

เมื่อยุคกรีกผ่านไปแล้วความเสื่อมเริ่มต้นขึ้นมาซึ่งเป็นปกติของระบบธรรมชาติที่สร้างให้เกิดความสมดุลกันในระบบจักรวาล ยุคเสื่อมมีสำนักทางปรัชญาสำคัญอยู่หนึ่งแห่งคือ สโตอิก โดยสโตอิกมองว่ามนุษย์ดำรงอยู่ได้ เพราะเหตุผลภายในจิตใจ อันเป็นการสะท้อนขึ้นของกฎของสากล ซึ่งทำให้มนุษย์ได้อิสร่จากความกลัวและความกดดันของสิ่งภายนอก พวกสโตอิกเห็นว่า ความอิสระนั้นเป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้กับมนุษย์และมนุษย์ทุกคนที่มีความอิสระ ย่อมอยู่ภายใต้เจตจำนงของตัวเองเท่านั้นและเป้าหมายของมนุษย์

ของสำนักสโตอิกคือ การทำให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองในด้านสติปัญญาโดยอาศัยวิชาตรรกศาสตร์และฟิสิกส์ วิชาปรัชญาเดินทางมาถึงจุดๆ หนึ่งดูเหมือนจะตายลงด้วยน้ำมือของศาสนา ซึ่งยุคนี้วงการปรัชญาเรียกว่ายุคมืดทางปัญญา เพราะศาสนาเข้ามามีบทบาทและทรงอิทธิพลเป็นอย่างมากในยุคนั้น ใครมีความคิดที่แตกต่างออกไปจากหลักศาสนาที่จะถูกเผาทั้งเป็น แต่อย่างไรก็ตามปรัชญาก็ไม่ได้ตายลงไปอีกทั้งปรัชญากลายมาเป็นเครื่องมือในการอธิบายหลักคำสอนของศาสนา โดยยุคนี้มองว่ามนุษย์เป็น ผลผลิตของพระเจ้าเป็นเจ้า มนุษย์ควรปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนของศาสนาและจุดหมายปลายทางคือ เมื่อสิ้นลมหายใจแล้วจะได้ไปอยู่ในดินแดนของพระเจ้า หลังจากยุคแห่งความมืดบอดเริ่มมีแสงสว่างค่อยออกมาทีละนิดๆ จงกลายมาเป็นแสงสว่างอันรุ่งเรืองอีกครั้ง ครั้งที่ผู้ทาบปรัชญาออกจากความมืดคือ เดสคาร์ เขาได้ถือว่า ในตัวมนุษย์นั้นต้องมีองค์ประกอบที่เป็นสารอยู่ 2 ลักษณะ คือ จิตและร่างกาย จิตคือ สิ่งที่ได้คิดได้และไม่กินที่ ส่วนร่างกายคือ สิ่งที่ได้คิดไม่ได้และกินที่จิตหรือความคิดนั้นเดการ์ตแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ความคิดที่ได้จากประสบการณ์หรือประสาทสัมผัส (Adventitious idea) เป็นความคิดที่ไม่ชัดเจนอยู่ในระดับที่ต้องสงสัย 2) ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการ (Factitious idea) ก็ยังไม่ชัดเจนและเป็นสิ่งที่น่าสงสัยเช่นกัน 3) ความคิดที่แฝงอยู่ใต้จิตตั้งแต่เกิด (Innate idea) เป็นสิ่งที่จิตรู้ได้เอง มีความชัดเจนในตัวเอง เป็นความคิดที่เห็นแจ่มแน่นอนที่สุด (clear and distinct idea) และเป้าหมายของมนุษย์ในทัศนะของเดการ์ต คือ การแสวงหาความจริงความแน่นอนในธรรมชาติ ซึ่งยุคแห่งแสงสว่างทางปัญญานั้นเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ายุคสมัยใหม่ ยุคนี้มองว่า มนุษย์มีเหตุผลในการสร้างตัวตน อิสระภาพ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ส่วนรูสโซเองมองว่า มนุษย์คือ ผลผลิตของธรรมชาติ เขาควรปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เป้าหมายของมนุษย์คือ การอยู่ร่วมกันอย่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคมมนุษย์ ไม่มีการเอารับเอาเปรียบกันและทุกคนต้องมีบทบาทในการออกกฎเกณฑ์

องค์ความรู้จากงานวิจัย

มนุษย์ในทัศนะของรูสโซนั้น คือ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อปรับตัวกับสภาวะแวดล้อมได้เป็นอย่างดีและมนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการดำเนินชีวิต ภายใต้กฎหมายที่พวกเขาเป็นผู้กำหนดขึ้นสาระสำคัญของมนุษย์ในทัศนะของรูสโซนั้น มีอยู่ 2 สภาวะ (1) สภาวะทางธรรมชาติ (2) สภาวะทางสังคม รูสโซเองไม่ได้ต้องการให้มนุษย์กลับไปสู่สภาวะทางธรรมชาติ เพราะว่า เมื่อมนุษย์ออกจากสภาวะธรรมชาติแล้วนั้น พวกเขา

เขาก็ได้สูญเสียอิสระภาพในแบบธรรมชาติออกไป พวกเขาเลยต้องสร้างกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมขึ้นมาทดแทนกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่คอยควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้พวกเขาดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีเสรีภาพและเท่าเทียมกันในแบบสังคมเมือง

สรุป

การศึกษาเรื่องมนุษย์ของฌอง ฌาคส์ รูสโซนั้นเราจะเห็นถึงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ของโลกตะวันตกไม่ว่าจะเป็นเรื่องแนวคิด สังคม การศึกษา สงคราม เป็นต้น หน้าที่รูสโซเองเห็นถึงความไม่ยุติธรรมในหมู่มนุษย์ด้วยกัน เขาเลยตั้งคำถามว่า อะไรคือ สาเหตุแห่งความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์และเขาก็ได้ย้อนกลับไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ทางความคิดของมนุษย์ว่า มันเกิดอะไรขึ้น อย่างไร โดยเขาสมมติว่าเมื่อธรรมชาติสร้างสรรพสิ่งขึ้นมา ธรรมชาติเองก็ต้องสร้างกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขเช่นกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลกันในระบบของธรรมชาติ รูสโซมองว่าโดยภาวะธรรมชาติของมนุษย์นั้น ชอบความสันโดษ มีความอิสระ มนุษย์ในสภาวะนี้ไม่มีความต้องการอะไรมาก ความต้องการของพวกเขามีเพียงแค่สองสามอย่างเอง คือ เรื่องอาหาร เพศ การได้พักผ่อนและเห็นว่ามนุษย์ในธรรมชาตินี้เป็นคนดี ไม่มีการเอาเปรียบกัน ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน เพราะมนุษย์ในสภาวะทางธรรมชาตินั้น ไม่รู้จักคำว่าความดีความชั่ว ไม่มีการครอบครองสิ่งของ พวกเขาอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เคารพต่อกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ธรรมชาติได้วางไว้ ซึ่งรูสโซเองก็ไม่ได้เห็นปัญหาอะไร เขาลองพิจารณาต่อไปอีก คือมีการเพิ่มขึ้นของประชากรมนุษย์ เมื่อการเพิ่มขึ้นสิ่งที่ตามมาคือ ปัญหา ตรงนี้เองที่รูสโซเริ่มเห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน การครอบครองผืนดิน เริ่มมีการแบ่งแยกชนชั้นขึ้นมา มีเจ้า มีผู้นาย มีทาส เกิดขึ้น เขาเห็นว่าสังคมนี้เองที่เป็นตัวทำร้ายมนุษย์และพามนุษย์ออกจากธรรมชาติ อีกทั้งไม่เคารพต่อกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อปัญหาเหล่านี้ รูสโซก็ได้เสนอทางออกให้มนุษย์ในการอยู่ในสังคมคือ มนุษย์ทุกคนควรมีการทำข้อตกลงซึ่งกันและกันในการมาอยู่ในสังคมและทุกคนควรมีบทบาทหรือมีสิทธิในการเสนอกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อควบคุมมนุษย์ให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและมีความเท่าเทียมกัน

บรรณานุกรม

- ใจรัตน์ จตุรภัทรพร. (2541). มนุษย์ในทฤษฎีของปรัชญามนุษย์นิยมใหม่. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยวิศทเวทย์. (2521). **ปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2554). **ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษย์ตะวันออกกับตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- Jean Jacques Rousseau. (2555). แปลโดย เตียง ศิริจันทร์. **Emile**. ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ไชยิต.
- Jean Jacques Rousseau. (2555). แปลโดย ศุภชัย ศุภผล. **ความเรียงว่าด้วยต้นกำเนิดและรากฐานแห่งความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ชาติ**. กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์ จำกัด.
- Jean Jacques Rousseau. (2558). แปลโดย ศุภชัย ศุภผล, ปาลิตา จุนแสงจันทร์. **ความเรียงว่าด้วยเศรษฐกิจการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: วิคตอรี.
- Jean Jacques Rousseau. (1996). **The confessions**. by Derek Matravers. Wordsworth Editions Limited.
- Jean Jacques Rousseau. (1998). **The social contract**, Translation by H.J.Tozer, Wordsworth Editions Limited.